

Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se

Begäran om yttrande över Naturvårdsverkets delredovisning av uppdraget att se över vilka arter som bör vara nationellt fridlysta dnr KN2026/00195 sista svarsdag 2026-03-30

Er beteckning: KN2026/00195

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Dalarnas län (fortsättningsvis Länsstyrelsen) anser att det är bra att listan med nationellt fridlysta arter ses över så att arter med störst skyddsbehov är fridlysta samt att det sker utifrån förändrad vetenskaplig kunskap och förändringar i arters bevarandestatus. Länsstyrelsen konstaterar att när det införs nya kriterier så behövs det till en början ett arbete med att konkretisera innebörden och betydelsen av de nya kriterierna. Länsstyrelsen har utifrån de remitterade kriterierna förslag på ytterligare arter som bör fridlysas.

Mestadels instämmer Länsstyrelsen med Naturvårdsverkets konsekvensbeskrivning. Vi vill dock särskilt lyfta risken med att inte klara miljömålet Ett rikt växt- och djurliv, och därmed inte kunna uppfylla Sveriges internationella åtaganden för att uppnå biologisk mångfald.

Fridlysningsbestämmelser och pågående markanvändning eller andra verksamheter

De ändringar i fridlysningsbestämmelserna som föreslagits i promemorian "Skyddet genom nationell fridlysning anpassas till arternas skyddsbehov och andra angelägna intressen" (KN2025/01529) har en tydlig koppling till den nu aktuella remissen. Länsstyrelsen menar därför att det hade varit bättre att remittera dessa två remisser tillsammans för att bättre kunna svara för helheten.

1.2 Tolkning av kriterierna för urval

Naturvårdsverkets tolkning av kriterierna

Generellt när nya kriterier införs så behövs en tids arbete med att konkretisera innebörden och betydelsen av nya kriterier. Det gör att de blir enklare att förstå och efterleva. Därför önskar Länsstyrelsen att Naturvårdsverket får i uppdrag att ta fram ett sådant underlag.

Kriterium 1.1

För kriterium 1.1. anges att arter som skyddas på bättre sätt än genom fridlysning inte ska föreslås. Det anges att det även kan inkluderas arter som förekommer inom ett begränsat område där områdesskydd kan vara ett bättre skydd. För att detta ska få effekt så behöver det vara möjligt att göra avsteg från principen om att skyddade områden inrättas på initiativ från markägaren.

Övrigt

Länsstyrelsen anser att arter som finns i livsmiljöer som har skapats genom mänsklig skötsel ska kunna fridlysas. Hit hör även arter som har sin livsmiljö på mänskligt bearbetade substrat. Exempelvis bör lavar som växer på kulturved, såsom gamla lador och timmerbyggnader, kunna fridlysas.

Länsstyrelsen instämmer i att fridlysning oftast inte löser problemet med brist på hävd. Däremot behöver sällsynta arter som växer i marker som hävdas skyddas mot plundring och plockning, samt mot åtgärder vid olämpliga tidpunkter eller med olämpliga metoder. Då måste också vara tydligt att det är tillåtet att de aktuella växterna slås av vid slåtter eller betas och trampas av betesdjur, eller att individer av aktuella insektsarter (till exempel ägg eller larver) kan omkomma i samband med vegetationsskötseln. Dessutom, att inte fridlysa rödlistade arter som är beroende av hävd, gör att det blir svårare att bevara dessa arters livsmiljö i exploateringsärenden och detaljplaneärenden. En komplikation som uppstår i sammanhanget är att fortsatt hävd inte kan förutsättas. En omständighet som ändå inte tar ut den nytta fridlysning kan innebära.

1.3 Genomförandet/Urval av arter

Synpunkter från andra myndigheter

Länsstyrelsen instämmer i Jordbruksverkets bedömning att för vissa hävdberoende arter skulle fridlysningsbestämmelser kunna vara ändamålsenliga, så att åtgärder görs vid lämpliga tidpunkter eller med lämpliga metoder för att inte utrota populationer lokalt.

Konsekvensutredning

2.4.2 Alternativ till att fridlysa arter

Länsstyrelsen vill framhålla att prioritering av vilka områden som ska erhålla ett formellt skydd bygger på artens möjlighet att långsiktigt kunna upprätthålla livskraftig population. Det är ett förenklat synsätt att ensidigt förespråka små alternativt stora områdesskydd. Vi ser att både fridlysning och områdesskydd kan vara aktuellt beroende på art och område. Men Länsstyrelsen ser en svårighet eftersom områdesskydd ska ske på markägarens initiativ.

2.6.1. Konsekvenser för staten

Länsstyrelsen instämmer i bedömningen att det blir lättare att efterleva förbudet och idka tillsyn om alla orkidéarter fridlyses, inklusive de arter som inte är rödlistade.

2.6.4. Konsekvenser för företag

Länsstyrelsen håller inte med om att ändringarna som innebär lättnader för skogsbruk skulle göra skogsägare mer benägna att bruka skog på ett sätt som gynnar sällsynta arter. Vi anser att frågan om skogsbruksmetoder är betydligt mer komplex än så.

2.6.6 Konsekvenser för miljön

Länsstyrelsen instämmer med konsekvensutredningen i risken att inte uppnå miljömålet Ett rikt växt- och djurliv.

2.9 Beskrivning av hur och när konsekvenser kan utvärderas

Länsstyrelsen håller med om att det är lämpligt med översyn av, och vid behov förslag på ändringar i, artskyddsförordningens bilaga 2. Om rödlistan ska användas för att avgöra vilka arter som fridlyses – trots de problem som är förknippade med det, och som lyfts i bland annat Naturhistoriska riksmuseets och Sveriges lantbruksuniversitets yttranden på KN2025/01529 - bör dock översynen göras vart femte år, eftersom rödlistan uppdateras vart femte år. Översynen bör då göras efter att rödlistan har uppdaterats och publicerats för att det ska vara möjligt för alla intressenter att göra översyn.

Med tanke på den skyndsamma hanteringen av både nya regler och ny lista på skyddade arter, vore det viktigt att en första utvärdering och uppföljning av listade arter och regelverk görs inom ett-två år efter införandet. Detta för att bland annat kunna ta bort eller lägga till arter som missats, lagts till felaktigt, lagts i fel kategori, eller liknande.

Artlista

I filen som sammanställer alla arter som föreslagits för fridlysning (filen "Samlat Alla arter" i Excel-filen) finns endast 253 arter, trots att det i både Konsekvensutredningen och Delredovisningen anges att 255 arter omfattas av fridlysning. Detta bör kontrolleras, liksom att antalet arter under varje kriterium stämmer.

Det finns många fler arter som är klassade som starkt hotade (EN) i Rödlistan¹ och som därför skulle kunna läggas till under kriterium 1.1. Det är oklart vad som avgjort varför vissa arter är med och andra inte, och det behöver förtydligas. Länsstyrelsen föreslår ytterligare 18 EN-arter och en CR-art som vi anser bör fridlysas enligt detta kriterium. Det kan finnas anledning att inkludera hotade arter som är klassificerade som sårbara (VU) i listan, vilket bör ses över.

Under kriterium 1.2, arter som Sverige är skyldig att skydda enligt internationella överenskommelser, bör det finnas förutsättningar och skäl till att arter ska läggas till i listan som inte finns i nuvarande förslag. Länsstyrelsen föreslår därför sju arter som ingår i Bernkonventionen, listade nedan.

¹ SLU Artdatabanken (2020). Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU, Uppsala

Under kriterium 2.1 finns många orkidéer listade. Vissa är dock listade som underarter. Vi utgår från att de som är listade som arter även innefattar alla underarter, men det bör klargöras att det verkligen är så.

Kriterium 1.1

Följande arter föreslås listas enligt kriterium 1.1:

- Tajgaugglemott (*Eudonia aequalis*, EN), lever i skogsmiljö.
- Aspskogvecklare (*Cydia cornucopiae*, EN) lever på skadade aspar.
- Sälgbrokmal (*Chrysoclista lathamella*, EN), lever i bark på gamla sälgar.
- Mindre åsjordfly (*Spaelotis suecica*, EN) finns på torra marker och i gamla grustäcker.
- Fältgentiana (*Gentianella campestris*, EN) ingår i nuvarande fridlysning. Fortsatt fridlysning enligt kriterium 1.1 skulle kunna skydda mot exploatering men i vilken mån beror på om det föreslagna undantagen beslutas eller ej. Exempelvis växer den i vägkanter där felaktigt utförd väghållning kan leda till lokala utdöenden.
- Ved-lecidella (*Lecidella xylophila*, CR) hotas av att ved som den växer på målas eller impregneras så att livsmiljön förstörs.
- Ädellav (*Megalaria grossa*, EN) hotas av gallring av asp och avverkning av gamla lövträd samt dikning av sumpskog och klibbalskärr.
- Gråblå skinnlav (*Leptogium cyanescens*, EN), hotet mot arten är avverkning och gallring.
- Grynig gelélav (*Collema subflaccidum*, EN), hotas av avverkning.
- Grynlav (*Pannaria conoplea*, EN) hotas av avverkning och andra skogsskötselåtgärder.
- Njurlavsknapp (*Plectocarpon nephromeum*, EN) är en liten svamp som hotas av avverkning.
- Sydlig ladlav (*Calicium notarisii*, EN) hotas bl.a. av att byggnader som den växer på målas, dvs hotas av att dess livsmiljö förstörs.
- Träspricklav (*Acarospora anomala*, EN) växer på byggnader med ett tunt lager rödfärg, och hotas av att byggnader målas om med ett för tjockt lager färg, vilket förstör deras livsmiljö.
- Cylinderskägglav (*Usnea cylindrica*, EN) hotas av avverkningar som förändrar luftfuktighet och markvattennivå.
- Ladparasitpik (*Sphinctrina anglica*, EN), vars livsmiljö är obehandlad ved i exempelvis lador och hotas av att byggnader målas, och av för omfattande byggnadsrestaureringar.

- Trådbrosklav (*Ramalina thrausta*, EN) finns i brandrefugier med fuktig granskog. Hotet är avverkning som förstör livsmiljön.
- Brun fingersvamp (*Clavaria pullei*, EN) har liknande livsmiljö som klibbjordtunga (*Geoglossum difforme*, EN) och tennvaxing (*Cuphophyllus atlanticus*, EN), som båda ingår i listan med kriterium 1.1-arter, och bör därför också tas upp som fridlyst enligt kriterium 1.1.

Kriterium 1.2

Följande arter finns med i Bernkonventionen och är rödlistade, Länsstyrelsen föreslår därför att de fridlyses:

- Väddnätfjäril (*Euphydryas aurinia*, VU) lever på ohävdade myrar och på klapperstensfält vid älvar i Dalarna, inte bara på fuktiga hävdade ängar, varför den bör inkluderas. Det är vanligare att de förekommer på myrar än på hävdade ängar i länet. Fridlyst idag.
- Dvärglåsbräken (*Botrychium matricariifolium*, CR).
- Höstlåsbräken (*Botrychium multifidum*, NT), fridlyst idag.
- Rutlåsbräken (*Botrychium matricariifolium*, VU), fridlyst idag.
- Vedtrådmossa (*Cephalozia macounii*, CR), som lever på gamla tallågor. Fridlyst idag.
- Långskaftad svanmossa (*Meesia longiseta*, VU), som har sin livsmiljö i rikkärr. Fridlyst idag.
- Mikroskapania (*Scapania carinthiaca*, EN), som växer på ved som regelbundet översvämmas av vatten. Fridlyst idag.

De som medverkat i beslutet

Beslut i detta yttrande har fattats av landshövding Helena Höij med naturskyddshandläggare Marianne Pasanen-Mortensen som föredragande. I den slutliga handläggningen har också Lennart Bratt, Jemt Anna Eriksson, Jonas Eriksson, Carina Nordlander, Andreas Skarmyr medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.